

7 Şindelikler

- Önsöz sayfa 1-2
- I 1908 yılına kadar Türk Basını sayfa 3-8
- 1908 yılına kadar Ermeni Basını sayfa 8-10
- 1908 yılına kadar Anadolu (daki) Yunan Basını sayfa 10-11
- 1908 yılı dönemine ^{hakkında} kadar kısa genel ^{istidlal} netice
- (Türk basını; Ermeni yayınları; Yunan yayınları; genel icmal)
- II 1908'den 1918 yılına kadar ^{Anadolu'da} Türk basını sayfa 11-12
- 1908'den 1918 yılına kadar Ermeni basını sayfa 13-22
- 1908'den 1918 yılına kadar Anadolu Yunan basını sayfa 22-29
- 1908'den 1918 yılına kadar kısa ^{samce} istidlal (netice)
- (Türk ^{yayınları} basını; Ermeni yayınları; Yunan basını) sayfa 32
- III 1918 yılı ^{ından} Mayıs 1922 yılına (Mayıs tarihine kadar
- Anadolu Türk basını sayfa 33-142
- Kemalist basına kısa bir bakış (Lacivort hareketleri; ^{koşulları} sansür / şartları /; ^{gözetim} yayın şartları; ^{işçilik} teknik / terkipleri / ~~teknik~~)
- eb'ad ve dış görünüş; abonman ve tiraj; ^{bağımlılık} ~~teknik~~
- parti bağlılığı (tarafsızlık manasına da kullanılması ^{olağıdır}); dış politika ve cephe; ~~işletme~~ ^{işletme} hazret
- dehşet (işletme) hazret; enformasyon kaynakları;
- stil ~~teknik~~; üslup; önemi; etkisi ve hedefler;
- Yabancı basını) sayfa 143-199

1918'den 1 Mayıs 1922 tarihine kadar Anadolu'daki

Yunan basını sayfa 200-204

IV Anadolu basınına kısa, mukayeseli icmal

(Türk basını, Ermeni basını, Yunan basını; icmal) s. 205
- 212

EK : Anadolu basınına 1870'den 1 Mayıs

1922 tarihine kadar ~~olan~~ ^{olan} büyümesini
(gelişmesini) gösteren mukayeseli

tablo (Kemalistlerin işgal ettikleri
topraklar (arazi)

..... sayfa 213

Önsöz

Anadolu basınına ~~araştırma~~ araştırmaları sırasında;

devamlı şekilde, ~~bu~~ özellikle teknik ma-

hiyetle ^{olan} ~~çok~~ güçlüklerle

karşı karşıya kalmış ~~ve~~ (mesai arkadaşla-

~~ra~~ ^{rumun} ~~bulunmaması~~ Anadolu'da basın için

her hangi bir arşivin ya da istatistikinin ~~bulunması~~

tanınmasıyla yaklaşıp, taşramanın işi

köşelerinden malzeme (belge) temin sağlan-

masını mümkün miktarda paralarını ^{bulunmasına}

~~bulunmaması~~ ~~bulunmaması~~

elde edilememesi (v.d.)

Bütün araştırma, bilgil, sadece iki
kiri taraftan, üstelik Kafkasya'daki
~~Sovyet temsilciliklerinin Trabzon'da~~
~~R. S. F. S. R. (Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cum-~~
~~huriyeti)~~

~~kuruluşu~~) temsilciliklerinin Trabzon'daki
Enformasyon Ajansı'nın yürüyen cari işleriyle
aynı zamanda yürütülmüş ~~ve~~ bu arada
Türk müterciminin hizmetlerinden de ancak
~~etkilenenleri faydalanma~~
akışkanları faydalanma ^{mak} mümkün olmuştur.

Nasımın ayrı ayrı dönemlerdeki niceliğini
niteliğini ve genel gelişmesini mukayese
~~etmek~~ kolaylığı için, araştırmalarda,
özellikle daha önce çıkan ve günümüzde)

¹⁹¹⁹⁻¹⁹²²
~~1919-1922~~ ~~1919-1922~~ (1 Mayıs 1922 sıralarında)
Kemalistlerin işgali altındaki ~~topraklarda~~
~~çıkın~~ Anadolu topraklarında mevcut
olan ~~basına~~ önem verilmiş, Suriye,
Mezopotamya, İstanbul, Trakya ve
yunanlıların işgali altındaki Kafk
Anadolu basını hememen hemen dikeyte

almamıştır. Şunu bir deyişle, araştırmalarında sadece şu vilayetlerdeki basım ele almıştır:

Kastamonu (~~Kuzey Anadolu~~ ^{sahilinin} ~~Kuzey Doğu~~ kısmı şu sancaklara bâlidir: Kastamonu,

Bolu, Knarı (??) Sinop; başkent Kastamonu

Kuzey Anadolu ~~ve Kuzey~~ sahilinin orta kısmı (şu sancaklara bâlidir: Kastamonu, Bolu, Knarı (??), Sinop; başkent Kastamonu)

Trabzon Anadolu sahilinin Kuzey Doğu kısmı

(şu sancaklara bâlidir: Trabzon, Çarık,

Gümüşhane ve Lazistan; vilayet merkezi:

Trabzon). Konya (Anadolu'nun ^{orta} merkez kısmı;

(şu sancakları ~~ve~~ ^{kepseri} Konya, Tekke, Hamid(??)

Niğde, Burdur; başkent Konya), Ankara

(sancakları Ankara, Gazgad, Kaiseri ve

Kraşehin; merkez Ankara) Sivas (sancakları:

~~Sivas~~ Sivas, Amasya, Karahisar-Şarki;

başkent Sivas) ve Türk Ermenistan'ı

(Erginean, Bitlis, Mamuret-ül-Aziz,

Ergerevan, Van Sarıkamış v. d.)

çınarlılar farefinden işgal edilen

bâğların basım 1) Hadanendkir (??)

~~Şimdi ki çalışmada~~ Bu araştırmada ise 1870-1918 yıllarında çıkan hemen hemen bütün organlar olduğu gibi, özellikle, Kemalist dönemin (1919⁷ - 1 Mayıs 1922) organları karakterize edilmiştir. Bu sonuçların arasında sadece 10 kadar fasıha gazetesini ayrıntılı olarak araştırılmış ve ~~sadece~~ bunlar hakkında da yalnız genel bilgi verilmiştir.

(İster Türk ister Yunan olsun)
Kemalist gazete ve dergilerden ^{her birinin} başlığı aslına uygun olarak ~~en titiz bir~~ şekilde ~~dağal~~ dağal büyüklükte ~~tasvir~~ edilmiş ve en titiz kopyayla tasvir edilmiştir. Araştırmanın başlıca sırasında ~~ay~~ teknik nedenlerle, foto-litografik ~~ve~~ yöntemle küçültmek gerekmiştir.

Kitabın ehline uygun ölçülerin genel ahengine ~~ve~~ gazet boyunmak için,

Anadolu basını dışarıdan olduğu gibi içeriği bakımından da araştırılmıştır.

Malzemenin balleji dolayısıyla, her organ hakkında ^{onun için} ancak karakteristik olan bilgiler verilmiştir. Basının tümüne ait olan bilgiler araştırmanın sonunda ^{yer almıştır} verilmiştir. ~~Nasıl~~ ~~öte yandan~~ ~~özel~~ ~~bilgilerden~~ ~~önemli~~ ~~bir~~ ~~kısmını~~

öte yandan, yayımlanması, anlaşılır nedenlerle, istenmeyen ve mümkün olmayan özel bilgilerden bir çoğunu ~~bir yere bırakmak~~ ~~gerektiği~~ ~~karartmak~~ gerektiği.

Malzemenin sistemeleştirilmesi için, elliiki yıllık dönem (1870 - 1922) üç ayrı bölüme ayrılmıştır. 1) 1908 yılına kadar, 2) ~~1908~~ 1908'den 1918 yılına 3) 1918 yılından 1 Mayıs 1922 yılına kadar. ~~Dördüncü~~ bölüm 4. bölümde ise Anadolu basınına genel bir bakış ve ek olarak söz konusu dönemdeki ~~onun~~ gelişmesi hakkındaki muhaseveli tablolar yer alıyor. ^{kadarki} 1908 yılına ^{kadarki} Türk basını hakkında (İstanbul, İzmir ve diğer bölgeler) mevcut ~~bilgiler~~ bilgiler ~~kısmını~~ eşitli ansiklopedik yayımlardan (Brokhaus, Efron, Elise Recler) ve

fani hırs ve işlevsel ve işlevsel mülkiyetleri

- 8 -

Türk «Salname» lerinden alınmıştır. 1909

1909 yılında yayımlanan ve bugün Türkiye
Resmî Millîyet Meclisi tarafından

~~kabul edilen benimsenen basın sınırlama~~

benimsenen basınla ilgili sınırlamalar
hakkındaki işlenmiş materyalin ay

bu kısım, Trabzon'da çıkan «Tebak»

gazetesinin ~~bu~~ ekli küçük broşüründen

~~alınmıştır~~ alınmıştır. Ermeni basın

hakkındaki bilgilerin önemli bu kısım

ise, 1920 yılında İstanbul'daki Ermeni

İbrikhanesi tarafından çıkarılan «Les

Armeniens et l'imprimerie», (Ermeniler

ve ~~basını~~) adlı kitap ~~tan~~ alınmıştır.

Ermeni ~~ve~~ basın ~~ve~~ hakkındaki

diğer materyal ~~da~~ kısmen Türk Ermenistanının
1908 ile 1 Mayıs 1922 yılları arasındaki
eski sakinlerinden toplanmıştır. Türk ve

Yunan basını hakkındaki bilgilere gelince,

bu konudaki yazılı bilgilerin saat yaklaşıp dolaysıyla, bütün bu bilgiler, ilk kaynaklarından, Anadolu gazetecilerinde mevcut işlenmemiş, ve definenk belgeler üzerinde yapılan ~~iki~~ hemen hemen iki yıllık dikkatli incelemeler sayesinde Anadolu'da (Trabzon ve Samsun) ~~belirgin~~ sağlanmıştır.

Şuna da işaret etmek gerekir ki, bugün Kemalistlerin elinde bulunan tapraklara ancak ay çok önemli olan birkaç kenti kapsıyor (Trabzon, Samsun, Bolu, Adana, Mersin, Erzurum, Kars). Kemalist hareketin başlangıcına kadar Ankara, önemli bir merkez değildi. O zaman ki Kemalist çevreler içinde en önemli kent, tamamen sosyalpolitik sahnesinde baş rolleri oynayan Trabzon'du. Bunun içinde ki, Trabzon ve Trabzon vilayeti basını, araştırılan sayfalarındaki 52 yıllık dönem içinde, ayantularıyla ele alınmıştır.

~~Son olarak,~~

Ankara basınına karşı Samsun'da yapılan çalışmaların bir kısmı iğne iğne olarak

Son olarak, Türk Komünist Halk Partisi
Merkez Komitesi Üyesi Z., ~~ve~~
Ankara basım hakkındaki bilgileri ilgilendiren
ayrıntılarla tanıştıran R. S. F. S. C. (Rusya
Sosyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti) nin
Kafkasya'daki tam yetkili temsilcisi
E. V. Tolakov'a, ~~ve~~ raporları ve tercüme
işlerindeki dürüst çalışmalarına araştı-
rmaların en şabuk şekilde yayımlanmasına
kolaylaştırma (?) teşekkül
etmeyi bir görev olarak sayıyorum.

K. Just

1908 yılına kadar Türk Basım

~~Sarıcahan~~ İstanbul'da periodik (~~sarıcahan~~)
basım, Anadolu ^{delhi} ~~İstanbul~~ basımından önce ortaya çıktı. İlk Türk gazetesini

1795 yılında ~~Sarıcahan~~ Saray nezdindeki
Fransız Eteisi Veriviac (?) Pera'da
(Beyoğlu'nda) Fransızca olarak ~~çıkardı~~.

~~1795 yılında İstanbul'da~~
~~Matbaası ise 1728'de ilk~~
~~matbaa~~

tesis etti. İlk Türk matbaası ise, 1728
yılında, Türkçe ilk basılı yayın olan
Arapça - Türkçe sözlüğü de çıkararak,
Macar aselli İbrahim İsa tarafından
1725 yılında kuruldu.

Basım, kesintilerle gelişti ve
ancak İkinci Mahmud'un hükümdarlığı
(1808-1839)
sırasında yerleşti. (istikrar buldu)

~~Fransızca~~

1829 yılında, İzmir'de, Fransız
A. Blak (?)'in girişimiyle, Fransız

dilinde « Spectateur de l' Orient » ~~»~~ ~~»~~
~~»~~ (« Şark Müşahidi ») adı altında
sonradan « Courrier de Smyrne » (« İzmir Kuruyesi »^{adıyla})
adını alan Türk gazetesi çıktı.

Yine aynı Blok 1839 yılında İstanbul'da,
Fransya « Moniteur Ottoman » ve Kab-ı-Alinin
resmi organı olan (« Takvim-i Vakayi » gazetelerini
çıkarttı.

Bu suretle Türkiye'de gazeteciliğin
öncüleri Fransızlar oldular. Bu olgu, kısmen
Türklerin Fransa ile olan uyum tarihî
ilişkileriyle, ~~»~~ kısmen de ise
Türk gazetelerinin, gerek şekil gerekse
içeriği itibarıyla Fransız basınına benzerliğini
tasarısıyla açıklanabilir. Siyaset
dahasını tasidği perspektifle açıklanabilir.
Bu Fransız etkisi 1835-1840 yıllarında
artmış, ~~»~~ Abdülaziz'in hükümdarlığı
sırasında (1869-1876) İstanbul'dan
İsra'ya geçerek durma olan gelişmiş
ve günümüze kadar devam etmiştir.

Daha sonraları Kahire ve İskenderiye'de
~~»~~ ve ancak 19. yüzyılın sonunda

İstanbul ve İzmir'de, Tıfili gazeteleri ortaya çıktı. Bununla birlikte bu gazetelerin, Türk basını üzerinde

gazetelerin o sıralarda gelişen Türk basını üzerinde önemli bir etkisi olmadı.

[«Takvîm-i Vakâî» den sonra İstanbul'da yarı resmî «Saadet» (1844) ve «Türk» (1860(?)) ile yunan, Ermeni ve birkaç yeni Fransız gazetesi çıktı.

1856 yılından itibaren ^{Osmanlı} Türk İmparatorluğu'nda, padişah fermanlarına uygun olarak, «Sura-i Devlet», «Dîvan-ı Ahkâm», «Mahkeme-i Niyamiye Yekun (?)» «Mahkeme-i (Cour d'Appel manasında)», «Mahkeme-i Sulh», ve «Mahkeme-i Temiz», kuruldu. Aynı zamanda Bakanlıkların teşkiline başlandı.

İdari ve Adli reformların hayata geçirilmesi, gündeme gerek merkezde gerekse yerlerinde idari atamaların ^{alman} idarecilerle önlemlerin ve mahkemelerin kararları ile ilânlarının yayımlanacağı hüküme resmî gazeteler kurma zorunluğu gibi

naçınılmaz ^{bir} ~~sonuç~~ ortaya koydu. -14-

Bunun sonucu olarak Türkiye'de
bir sıra yeni resmî basın ~~organları~~
organları ortaya çıkmış, bundan başka
başlıca kentlerde hükümet meclisleri
kurulmuştur. Bu ^{dönemde} ~~eski~~ ^{büyüyen}
(genişleyen) basına ilgili olarak 1867
yılında ^{nerinde bir} ~~11~~ Kasım ^{Basın Kanunu} ~~kurulmuş~~
ve Disiplineri Nizamı'nın ~~emrine~~
~~emrine~~ verilmiştir. Aynı zamanda
~~sansür hükümleri uygulanmış ve~~
İstanbul'daki yunan gazetelerinin, firat
işyanı dolayısıyla, ~~fabrikatları~~ hükümete
karşı ~~fabrikatları~~ düşmanca ^{intime} ~~fabrikatları~~ dolayısıyla
~~fabrikatları~~ ^{tepkisi} olarak, sansür hükümleri

~~Mağazaların~~ Nasilce organlara karşı
gereksiz saksamalara ve son derece sert
önlemlere yol açan keyfi idari önlemler
uygulanmaya başlamıştır. ^{Özellikle Ermeni ve Yunan}
~~işleri~~ ^{Gazete} ~~işleri~~ ^{ve Yunan}
~~işleri~~ ^{ve Yunan}

Gazete - özellikle Yunan ve Ermeni gazetesi,
şarkmak için, aşılamaç engeller ~~ortaya~~
koyan ve yayın işini aylarca uyduran
bir sera idaresinin labirentinden geçmekte
gerekliyordu. Bazın Bânosu, suni bir şekilde
organize edilen muhbis ve ajan şebekesinin
yardımıyla, basın organlarını dikkatle
gözetlemeye başladı. Bu arada basının
~~sadece~~ hükümeti ^{sadece} ~~örnek~~ ^{örnek} yanında
olduğu ve ~~her~~ herhençi bir ~~memura~~ memura
karşı en masum eleştirinin bile

şiddetle cezalandırılacağı bildirilmiştir.
75 politika sorunlarında olduğu gibi
diş politikada da redaktörlere noktası
noktasına talimat verilmiş, bunlardan
ayrılmak en küçük bir ayırmaya bile
işin verilmemiştir. Hükümeti « rahatsız »
eden her şeyin yapılması yasaklanmıştır.

Bu arada bu «rahatsızlık» sözü, hükümet
ihtidat temsilcilerinin argümanına uygun
olmayan en masum metinlere bile uygulanmıştır.
Kabahatin ^{suçun} derecesine göre redaktörlere en
sert ihtarlar ~~verilmiştir~~ bulunulmuştur, gazeteleri,
~~ve~~ hiç bir mahkeme kararı olmaksızın,
geçici olarak ya da tamamiyle kapatılmıştır.
Daha ~~sert~~ şiddetli ^{başkalarına} ihtarlar baş
vurulduğu da sık sık görülmüştür. Neticede
~~bütün basın ya yarı resmî (Türk gazeteleri gibi),~~
~~ya da en azından şahsiyetli bir hale~~
~~gelmiş (Ermeni ve yunan~~

bütün basın ya (Türk gazeteleri gibi)
yarı-resmî, ~~bir kere~~ ya da (Ermeni ve
yunan basını gibi) şahsiyetli bir
hale getirilmiştir. Öte yandan basına
~~karşı dinî ve sosyal konularla~~
karşı din adamları da kampanya açarak
açarak, basılı argümanlarda İslam dinine
dinî ilke ilgili sorunlara değinmeye
karşı ~~çıkın~~ ^{karşı} matbaalarda basılan ve
genel olarak elle yazılmayan bütün kitap
ve gazetelerin, İslamiyet ve ~~hakkında~~

Kuran açısından ~~gaye~~ kamuna aykırı olduğunu ilân etmişlerdi.

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2572

III

1918 yılından 1 Mayıs 1922 yılına kadar ~~bu~~
Anadolu Türk Basını

Rus ordusunun çekilişinden kısa bir süre sonra, Talat ve Enver Paşaların «kargaşalık günleri» başlıklarından bir süre önceki «kargaşalık günleri»nde, bugün Kemalistler tarafından işgal edilmiş olan bölgenin en büyük kenti Trabzon'da ~~asajideki~~ uzun ömürlü olmayan ~~asajideki~~ gazeteler çıkmaya başladı:

«Selâmet» - Bu gazete, başyazarı ~~traş~~ «Selâmet» başyazarı Emin - Feri olan bu gazete ~~ttihad~~ttihadın koyu bir düşmanı aleyhine idi. Emin Feri, ~~ttihad~~ttihadın ~~ttihad~~ttihadine yol açan dönemde, ona (bu partiye) şiddetli bir kampanya yürütmeye başladı. «Selâmet», İzmir

Milli Kongresi'ne gitmeğe hazırlanan ayın
Tlibatçılara fakep, bunları eski birylerinden
ayrıt edemeyerek, onlara karşı da düşmanca
bir tavir takınmış, bu arada bigyat Kongreye
karşı da saldırlarda bulunmuştu. «Selamet»in
bu düşmanca kampanyası, esas itibarıyla,
sadece Enverci Tlibhad'ın program ve
faktijini ~~değil~~ hedef alıyordu. Fakat
o zaman ki Trabzon yönetimi temsilcilerinin
menent durumu içlericindeki henü yön
Tayinine vakit bulamamaları dolayısıyla,
(Kemal henü Ergurum'da değıtidi) «Selamet»
(1918'de kurulmuştu) sadece doksan sayı
çıkıktan sonra, kapanmak zorunda kaldı.

«Yesil yurt» - Sultan fareftar
(yanlısı) sağı gazete, 1918 yılında
kurulmuştu. Ancak bir kaç sayı çıktı.
Trabzon'da ilk Kemalist hareketin
belirnesiyle de yayına son verdi

«Tğne», «Kaygu» ve «Mer»
Bu üç gazete, Tlibatçılarda «Kargaçalık

Günleri ~~ve~~ [→] ~~reddeği~~ ^{reddeği} ~~çokluğu~~ ^{çokluğu} ~~ve~~ ^{ve} bütün gazetelerinin kapandı sırasında, dururdu faydalanmak ve okuyucu kazanmak istemiştir. yazıları tarafsız ve özellikle edebî içerikli idi. Birkaç sayı çıktıktan sonra, Kemalist hareketin ilk filizlenmeleriyle birlikte kapandılar.

Kemalist hareketin netice alınmaya başlanmasından ~~sonra~~ ^{kadar,} ~~ve~~ ^{num diğer kentlerinde} Anadolu'da, geçici basın organlarına benzeyen basın organları hemen hemen yazınlanmamıştır.

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2572

Kemalist hareketin başından 1 Mayıs 1922 yılına kadar Anadolu'da ^{bugün} (Kemalistler tarafından işgal edilen sınırlar içerisinde, aşağıdaki gazeteler çıkmış ve çıkmaktadırlar*)

- Aşağıda bilgi verilen bu organlar, sırasıyla şu kentlerde bulunmaktadır: Sankamış, Trabzon, Siresun, Ordu, Samsun, Çorum, Amasya, Bolu, Kastamonu, İzmit, ... (?), Ankara, Eskişehir, Muğla, Tarsus (?), ... (?), ... (?), Antep, Maraş, Adana, Hayseri, Konya, Karaman, ... Saip (?), Kırşehir, ... (?), Sivas ~~(?)~~, Harlan, Erzurum.